

Duurzaamheid en Monumenten

informatieavond gemeente Zutphen

Michel Terlingen

**Technisch adviseur overheden & team
coördinator duurzaamheid
Monumentenwacht Gelderland**

Kerntaken:

- Inspecteren van monumentale bouwwerken
- Opstellen inspectierapport
- Adviseren in onderhoud
- Plegen van noodherstel
- Duurzaamheidsadvies
- Uitdragen van kennis

Aanvullende dienstverlening

Bron van kennis door:

- Abonneebestand en >4000 objecten in database
- Netwerk Vereniging Provinciale Monumentenwachten
- Gelders restauratiecentrum
- Kennis & Kunde regeling
- Interne scholing en individuele ontwikkeling
- Erfgoedalliantie

Wat is er toch gebeurd.....

Mark Twain tree, National history museum, London

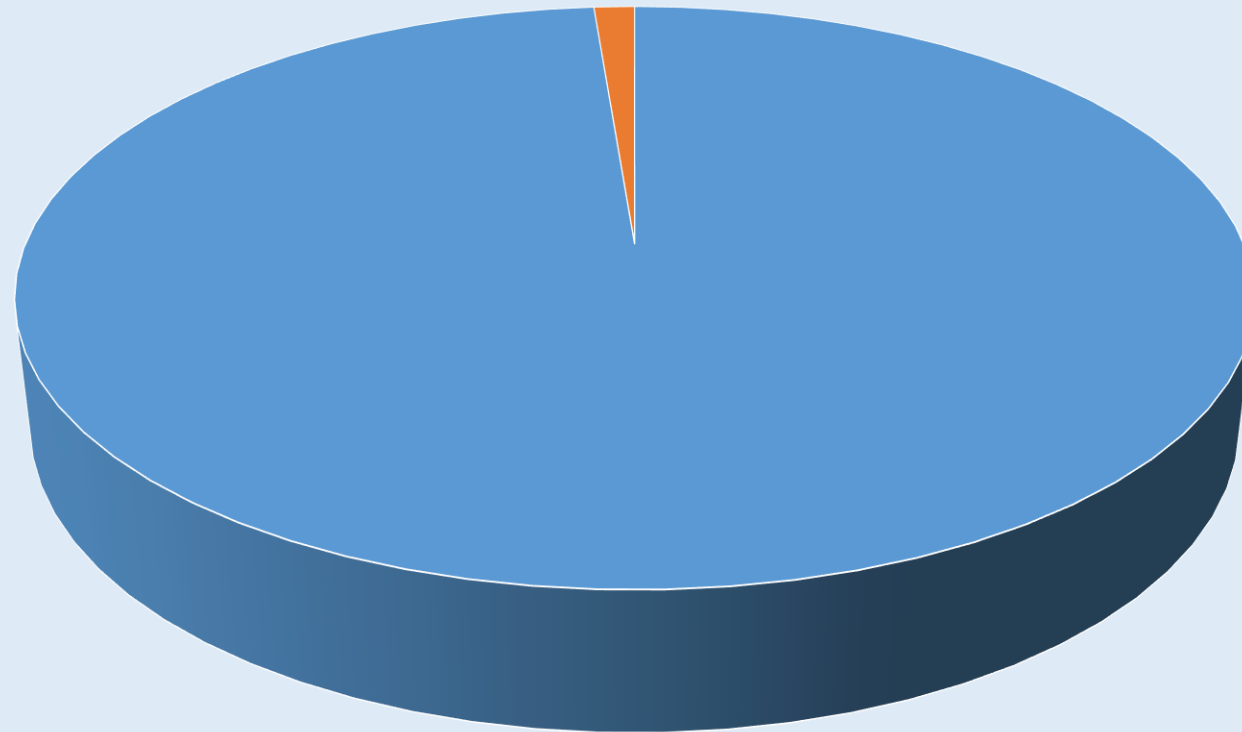

Giant sequoia ca. **1300** jaar oud

- Geplant 550; wereld populatie **200 miljoen**
- Gekapt 1891; wereld populatie **1,6 miljard**
- Vandaag; wereldpopulatie **8 miljard**

Woningen in Nederland: 9.200.000 (2022)

Bewoonde monumenten (ca) : 118.000 = 1,28%

■ totaal

■ monumenten

www.cultureelerfgoed.nl/duurzaam

Verduurzaming bij monumenten

Plan van aanpak voor energiebesparing

- Wat hebben we nu
- Wat willen we bereiken
- Waarom gaan we dat doen
- Hoe gaan we dat doen
- Mag dat allemaal
- Welke investering is nodig

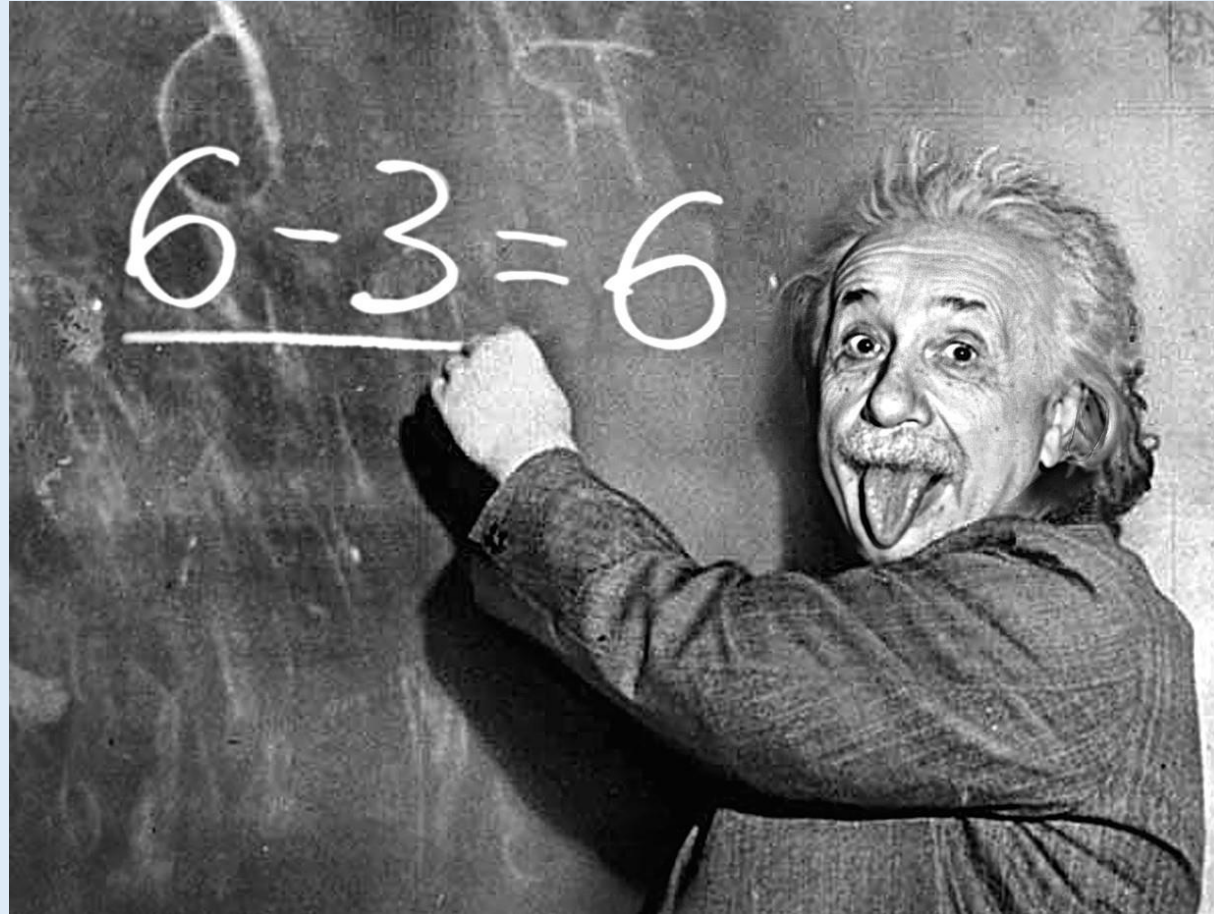
Energiebesparende maatregelen

- Vloerisolatie
- Gevelisolatie
- Isolerende beglazing
- Dakisolatie
- Verwarming-> biomassa-aardwarmte-zonwarmte
- Energieopwekking-> zonnepanelen/ wind

Werkwijze

- Bouwtechnische toestand in kaart brengen
- Energiescan laten uitvoeren (DuMo,NRF)
- Bouwhistorisch onderzoek uitvoeren (blauwdruk)
- Haalbaarheidsonderzoek uitvoeren
- Financiering van het project
- De juiste partijen bij elkaar zoeken

Als het er niet uit kan vliegen, hoef je het er ook niet in te stoppen....

Bouwkundige schil

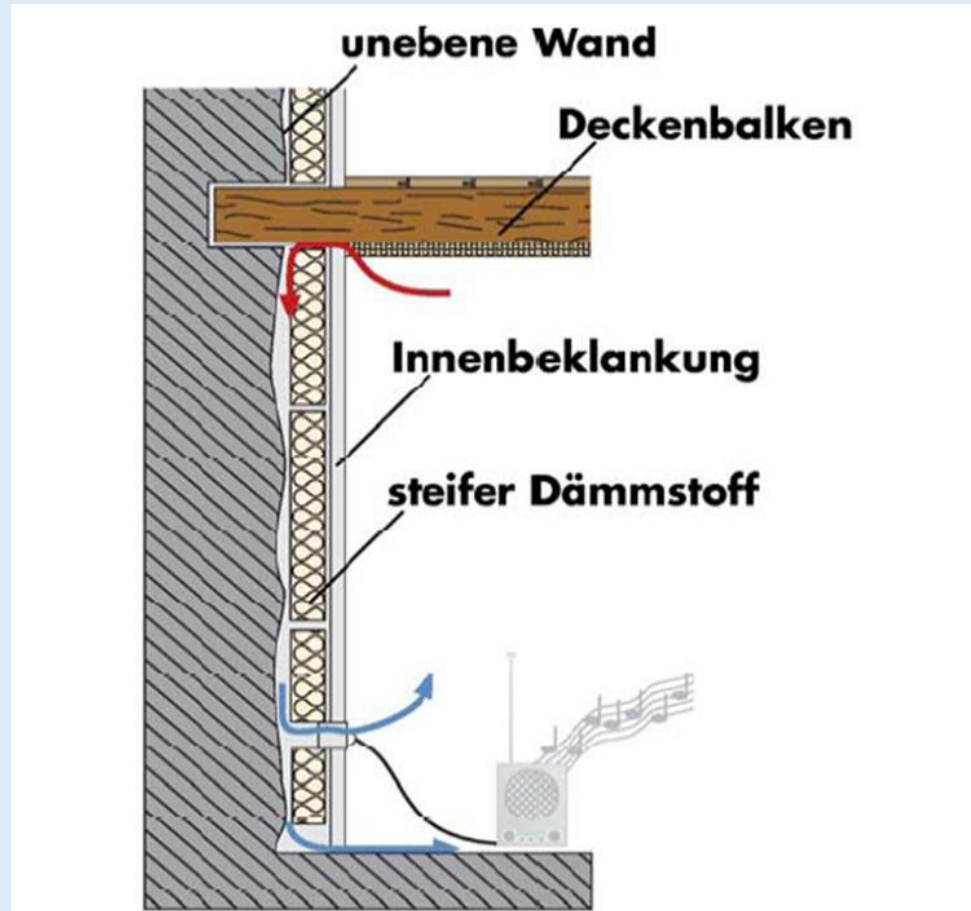
Verschillende isolatiesystemen

- **1 Damp open**
- **2 Damp dicht**
- **3 Damp open capillair actief**

Gevels

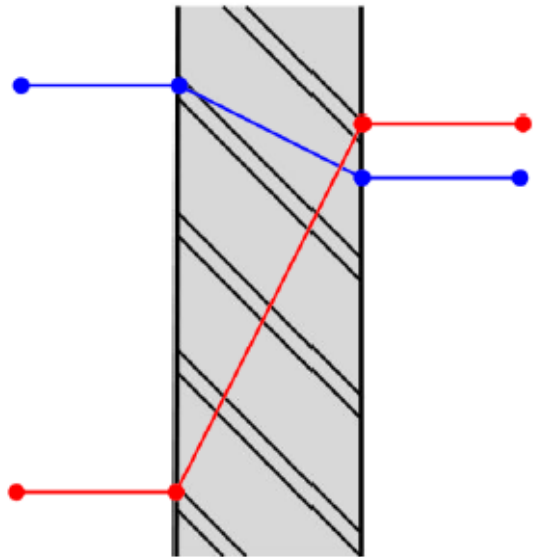

Convectief vochttransport

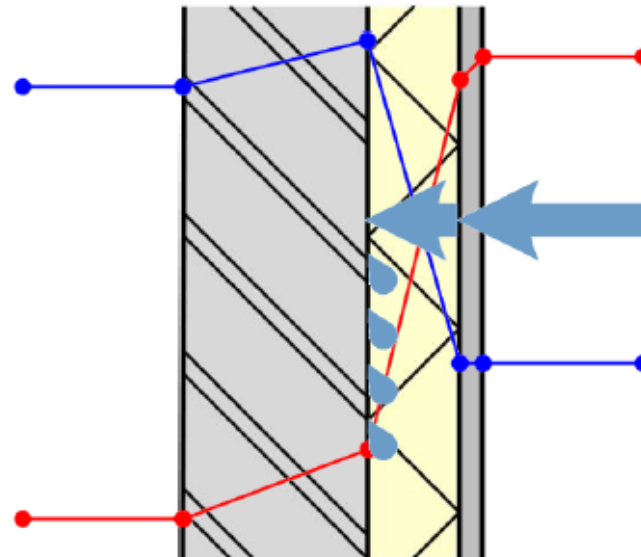

Bron: Marc Stappers, RCE

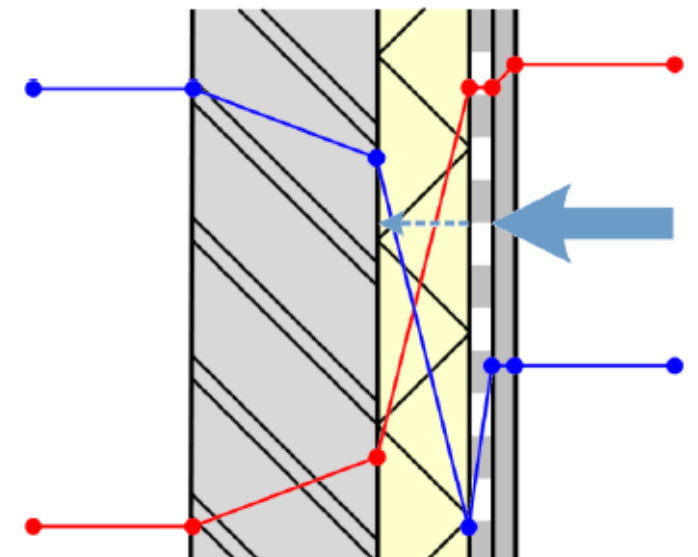
Gevelisolatie

Ongeïsoleerd

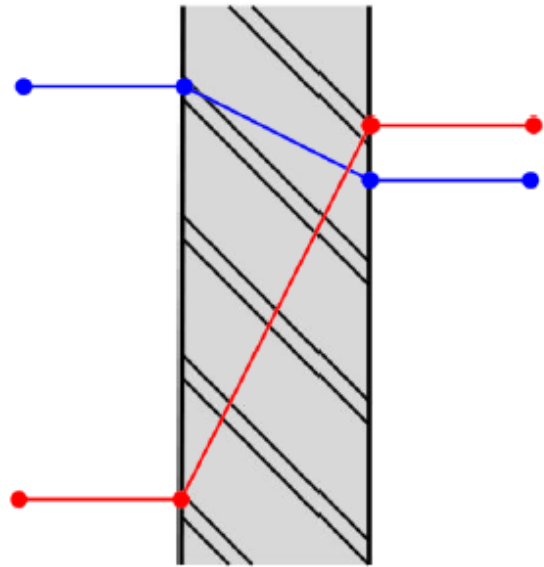
Dampopen (DO)

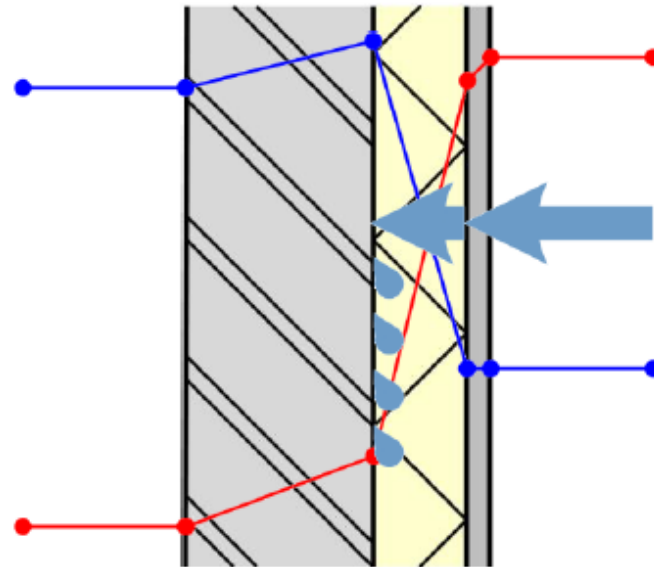
Dampdicht (DD)

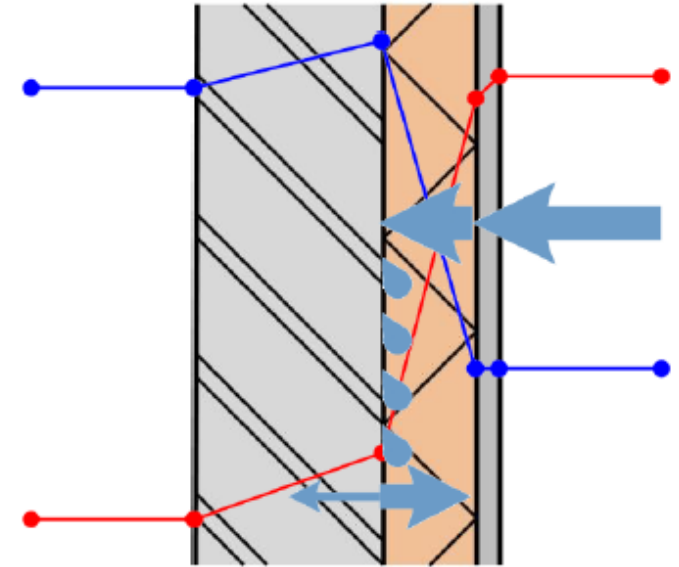
Gevelisolatie

Ongeïsoleerd

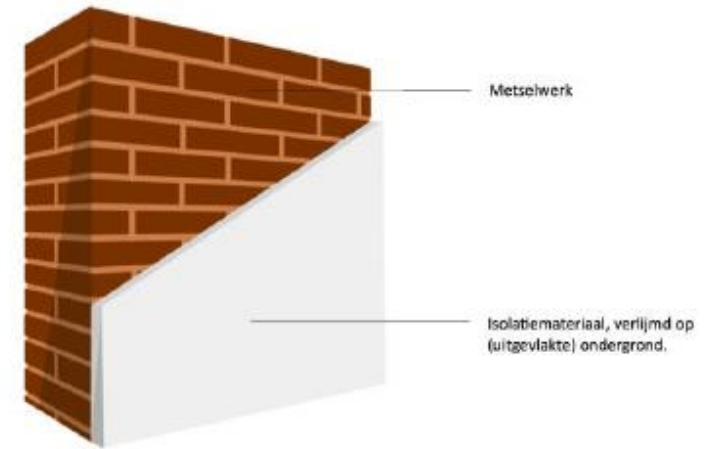
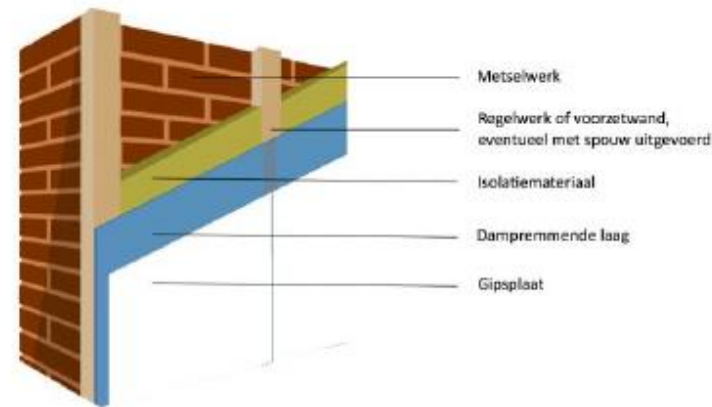
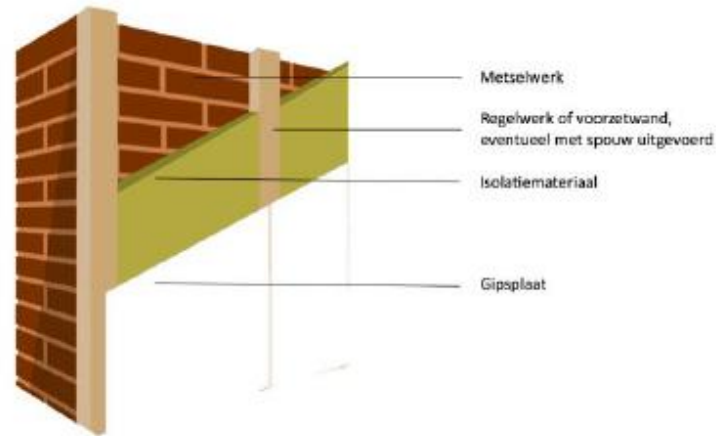

Dampopen (DO)

Dampopen capillair actief (DOCA)

Gevelisolatie

Dampopen

- » Metselwerk
- » Stijl- en regelwerk
- » Isolatie
- » ~~Dampremmende laag~~
- » Afwerking

Dampdicht

- » Metselwerk
- » Stijl- en regelwerk
- » Isolatie
- » Dampremmende laag
- » Afwerking

Capillair actief

- » Metselwerk
- » ~~Stijl- en regelwerk~~
- » Isolatie
- » ~~Dampremmende laag~~
- » Afwerking

- vaak niet mogelijk bij historisch interieur
- mogelijk in vele variaties/ combinaties (dampopen, dampdicht, capillair actief)
- gedegen onderzoek en advies vooraf is noodzaak

Kapconstructies

- Vocht
- Schimmels en insecten
- Overmatige belasting
- Veranderend gebruik bewoners

Dakisolatie buitenkant

Dakisolatie binnenkant

Vloerisolatie

- alleen toepasbaar in kruipruimtes
- bij voorkeur reversibel aanbrengen
- voldoende ventilatie behouden
- gedegen onderzoek en advies vooraf

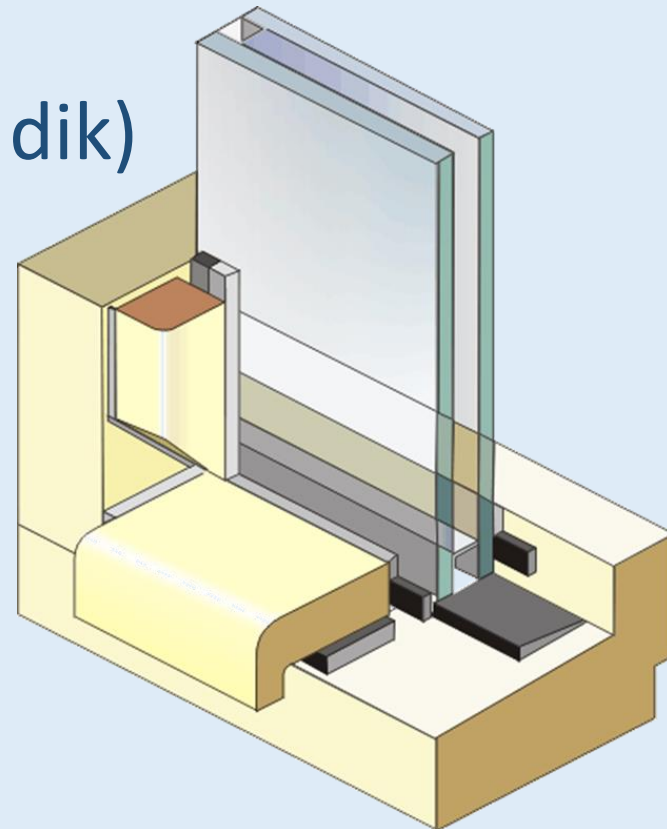
Gemetselde fundering op staal

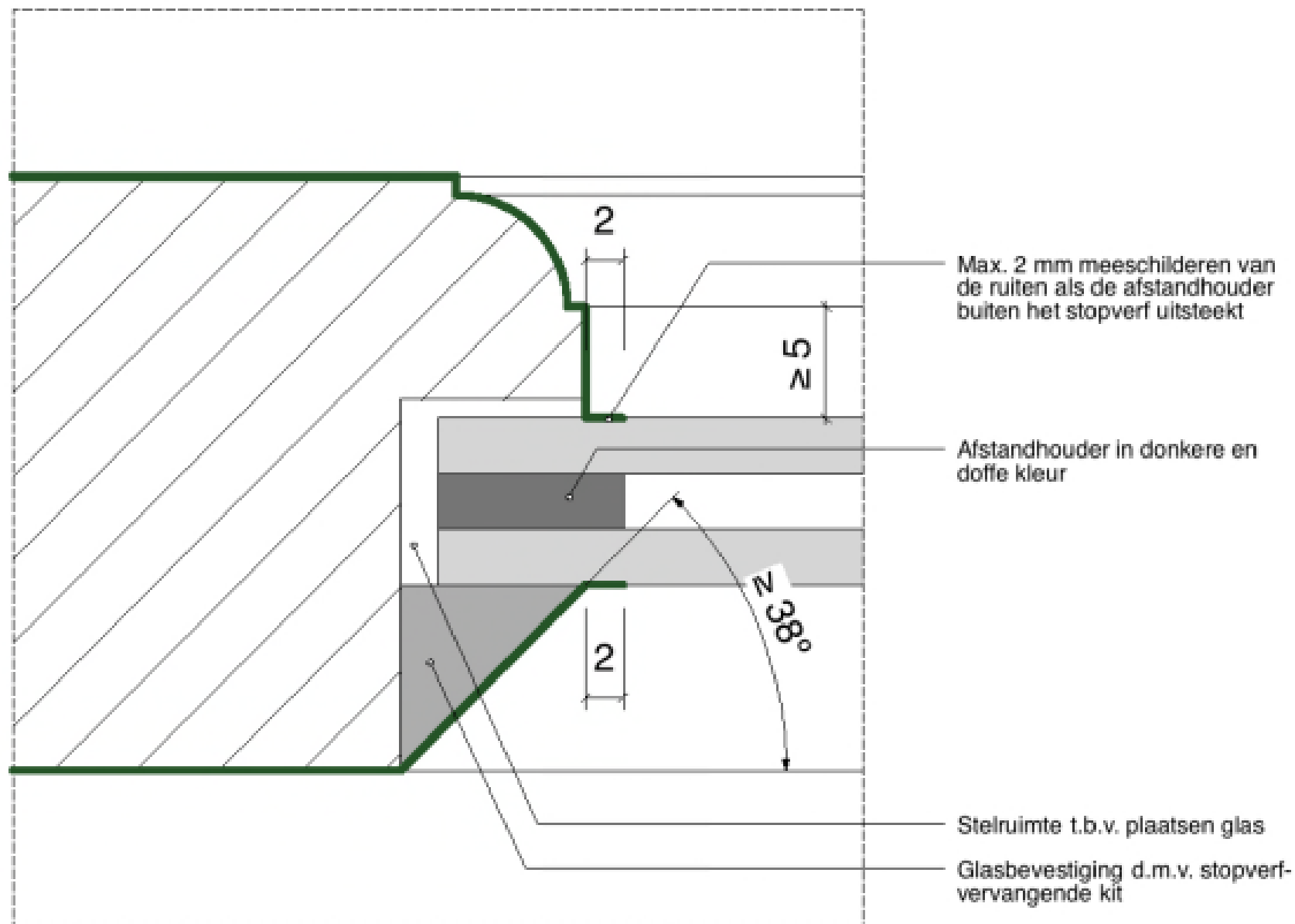
Isolerende beglazing

Dubbel/ triple glas

- 18 tot 24mm dik
- Monumentenglas (ca. 10 mm dik)
- Vacuümglas (ca. 7mm dik)

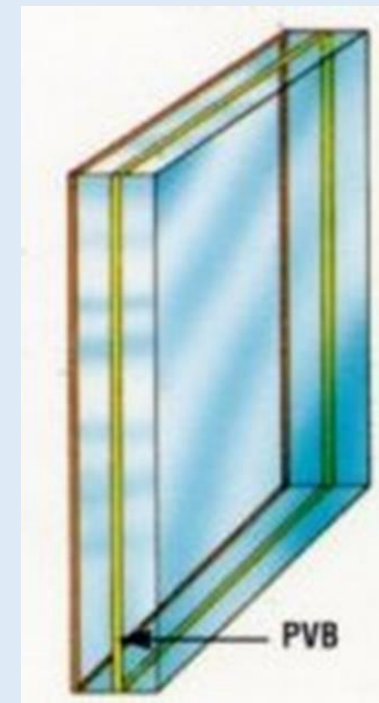
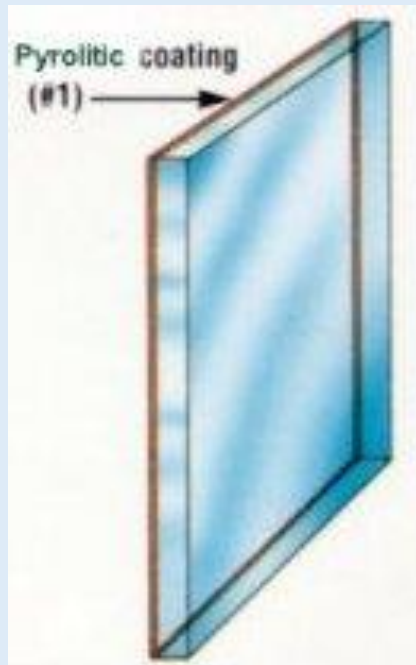

Voorbeeld van acceptabele plaatsing van dubbel glas in een historisch raam

Enkel glas & gelaagd glas

Voorzien van warmtereflecterende laag

Energieopwekking

elektriciteit

- zonnepanelen (PV cellen)
- turbine (wind,water)

temperatuur

- aardwarmte (lucht-warmtepomp)
- biomassa
- zonnecollector

Risico's voor het gebouw

- verlies van monumentale waarden
- doel heiligt de middelen
- investering te groot = concessies doen
- doelstelling niet haalbaar door beperkende factoren

Alternatief

- Postcoderoos
- Lokale initiatieven om in te participeren

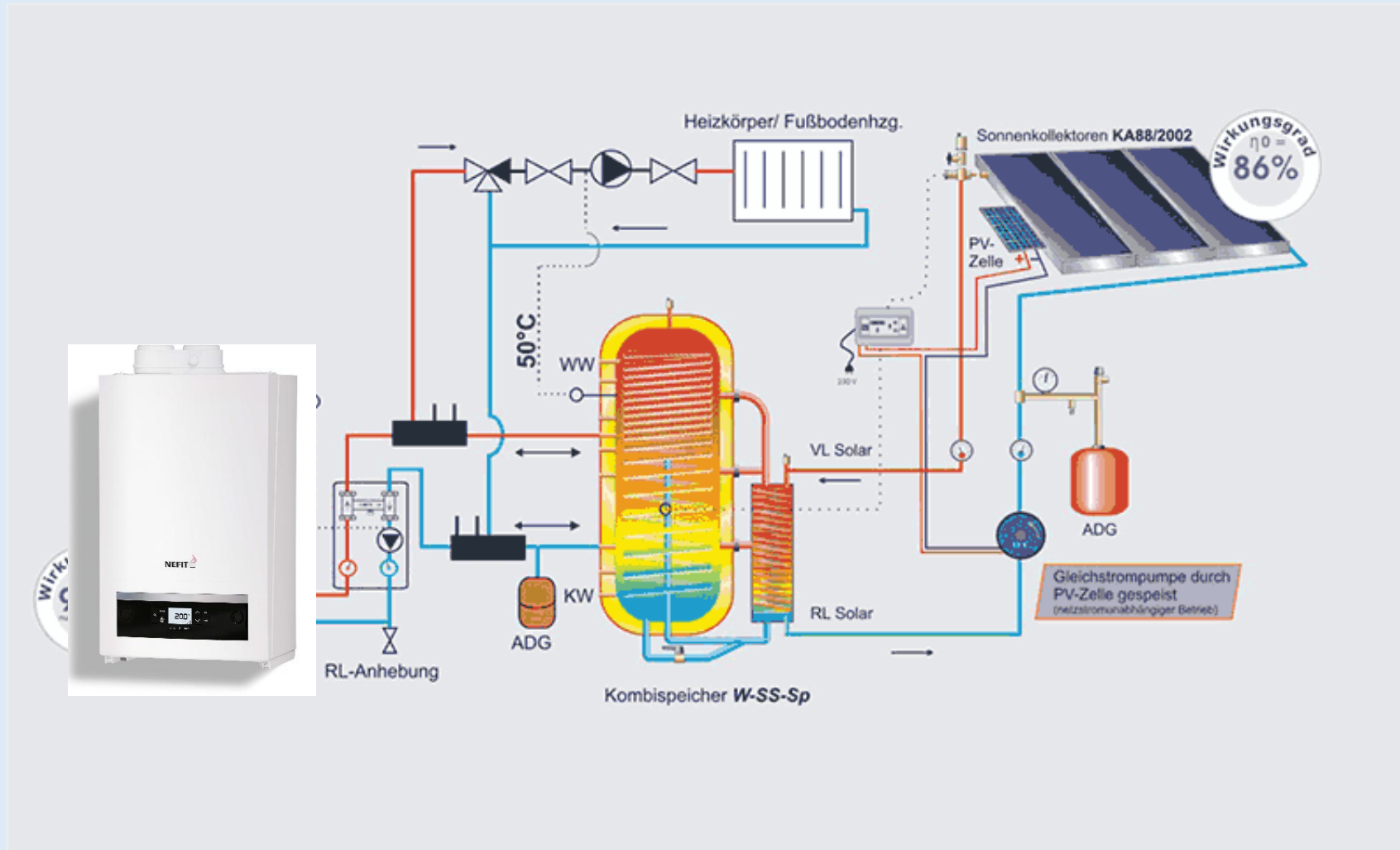
Zonnepanelen

Verbruikers

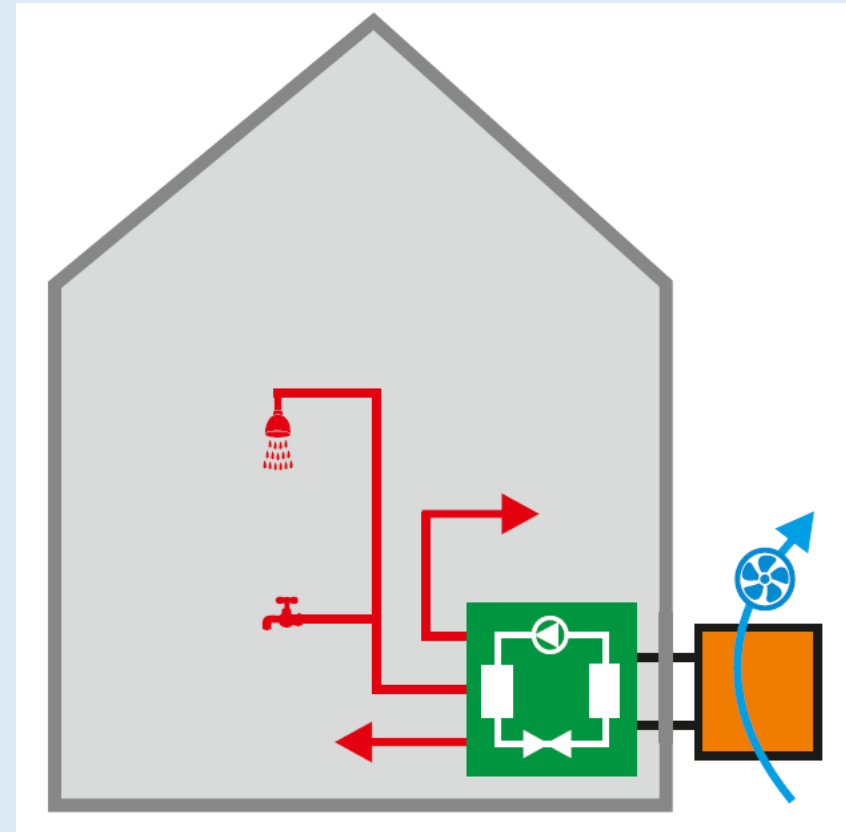
Bestaande elektrische installatie

Biomassa

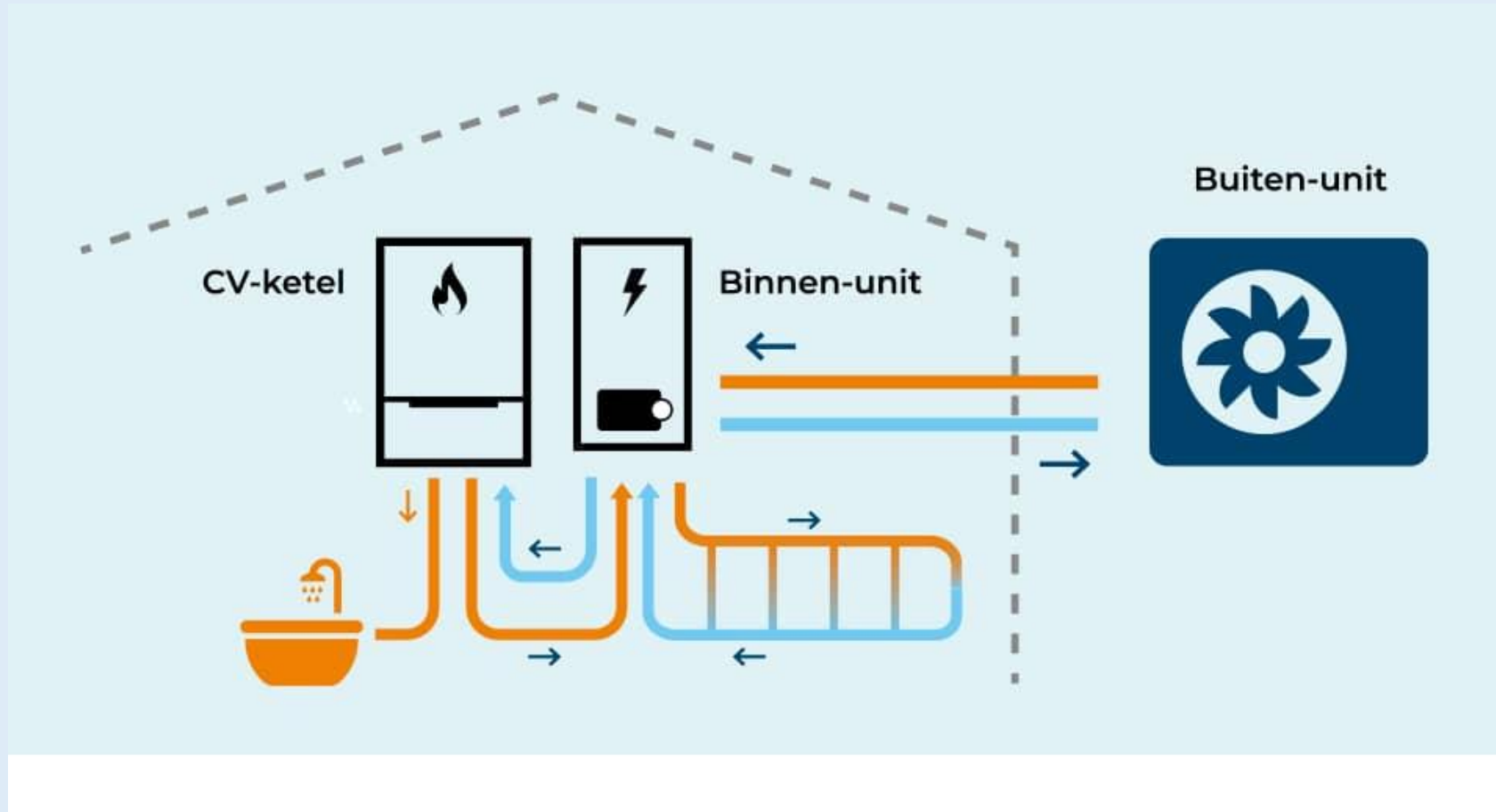
Luchtwarmte

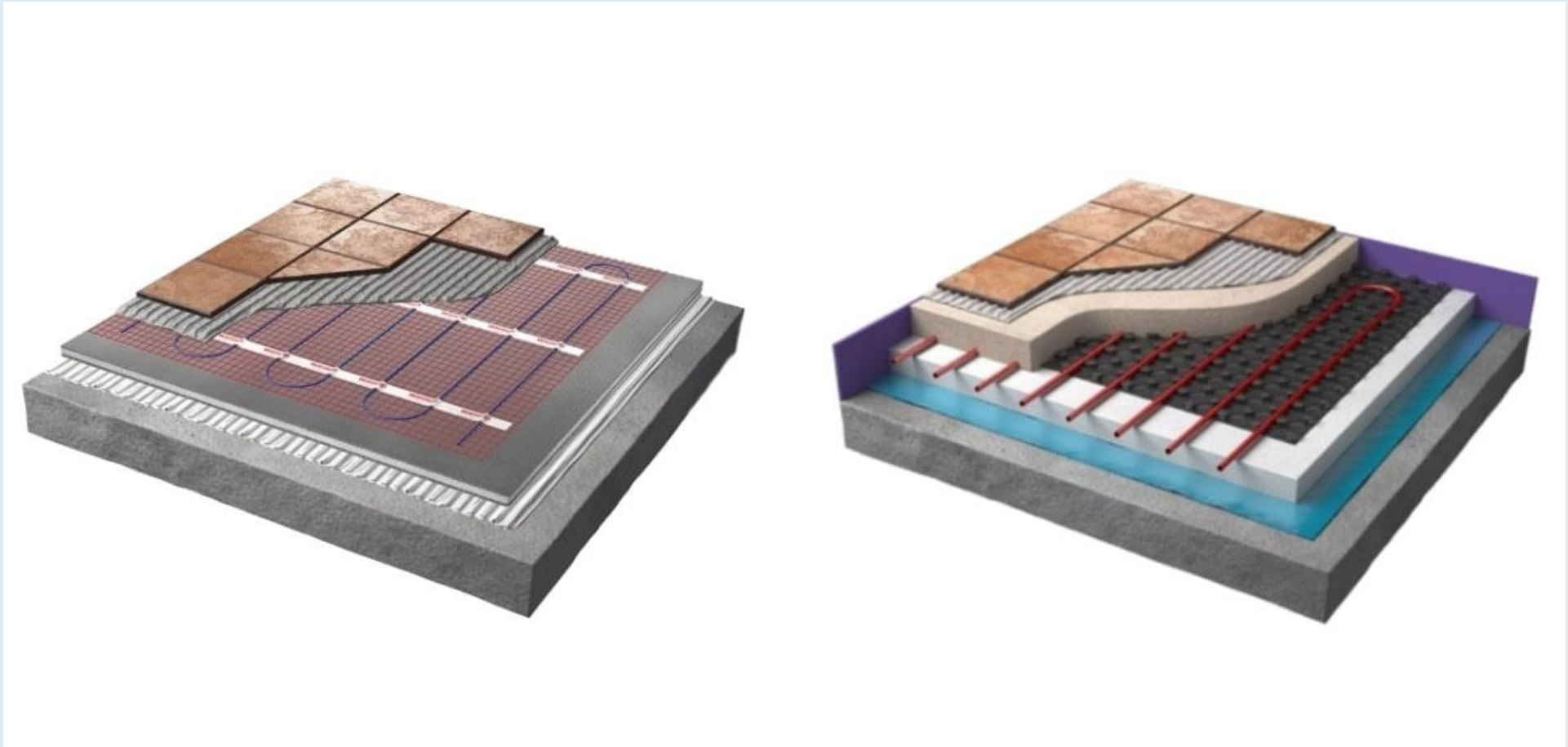
Aardwarmte (WKO)

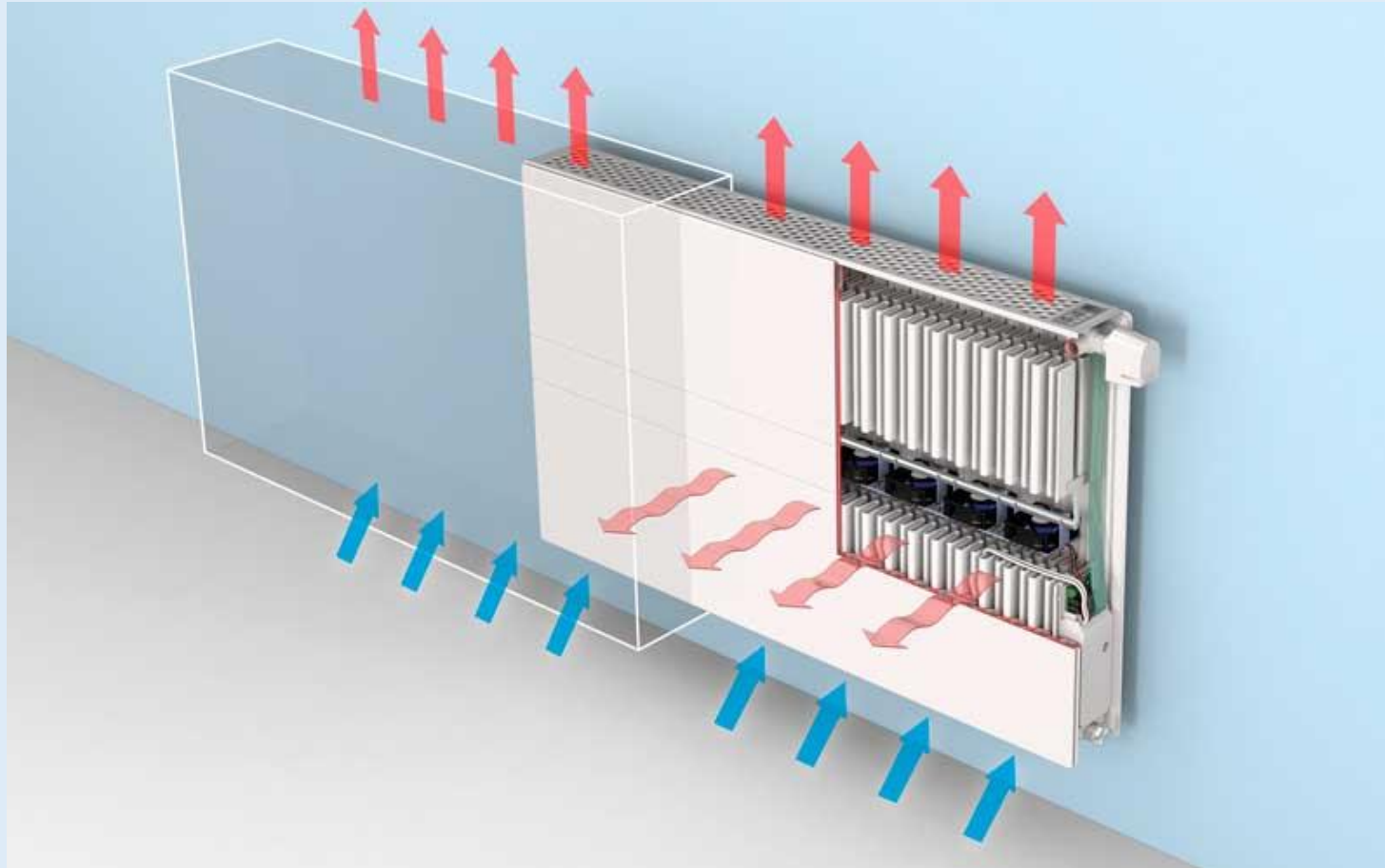
Hybride stooklijn

Vloer of wand verwarming

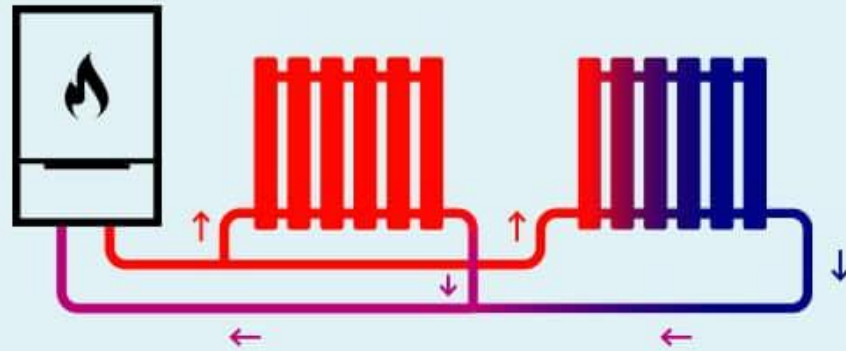

Lage temperatuur radiator

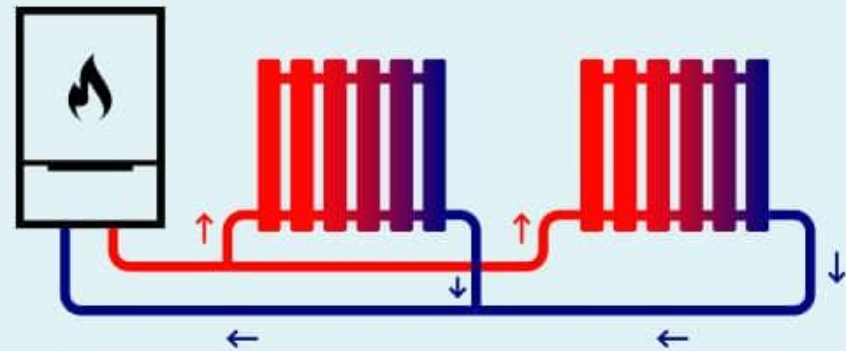

Waterzijdig inregelen

Slecht
ingeregeld

Goed
ingeregeld

1. VENTILATIE

2. VENTILATIE

3. VENTILATIE

4. VENTILATIE

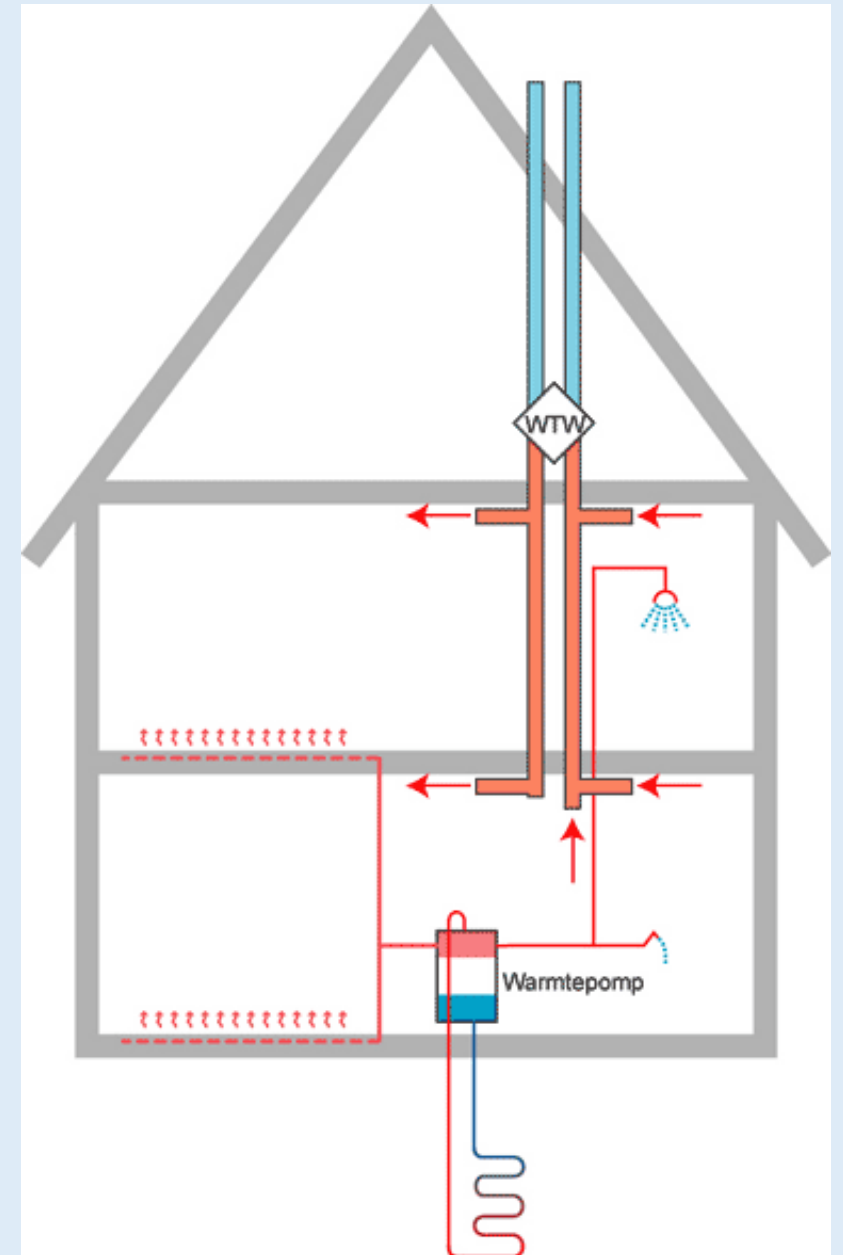

Integrale aanpak

Probeer een goede balans te vinden tussen:

- ventilatiesysteem
- afgiftesysteem
- isolatiewaarde dak, gevel en glas
- Monumentale waarden

Subsidies en leningen

- Energieloket gemeente
- Nationaal restauratiefonds (NRF)
- Website RVO
- Website Monumenten.nl